



**XORIJDAN KELADIGAN PUL O‘TKAZMALARINING  
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA’SIRI: O‘SISH MANBAI VA  
TASHQI ZAIFLIK OMILI**

**Dadaboyev Tulqinjon**

*Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali*

*Iqtisodiyot kafedrası mudiri*

**Mukhiddinov Ikromjon**

*Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali*

*Xalqaro iqtisodiy munosabatlar yo‘nalishi, 4-kurs talabasi*

**Annotatsiya.** Maqolada 2020–2026-yillarda O‘zbekistonga xorijdan kelgan pul o‘tkazmalarining hajmi, geografik va kanallar bo‘yicha tuzilmasi hamda ularning makroiqtisodiy barqarorlik va aholi farovonligiga ta’siri tahlil qilingan. Markaziy bank ma’lumotlariga ko‘ra, o‘tkazmalar 2025-yilda 18,9 mlrd dollarga yetib, besh yilda uch barobardan ko‘proq oshgan va yalpi ichki mahsulotning qariyb 12,9 foizini tashkil etgan. Bu oqim tovar eksportining 56 foiziga teng bo‘lib, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalardan besh barobardan ortiq katta valyuta manbai hisoblanadi. Shu bilan birga, o‘tkazmalarining qariyb 78 foizi bitta mamlakat — Rossiyadan keladi. Mualliflar hisob-kitobiga ko‘ra, Rossiyadan tushadigan o‘tkazmalarining 20 foizga qisqarishi YaIMning taxminan 2 foiziga teng valyuta tushumi yo‘qolishini anglatadi. Tadqiqot o‘tkazmalar qashshoqlikni kamaytirishda katta rol o‘ynashini, biroq ularning manbalar bo‘yicha yuqori konsentratsiyasi va rasmiy bank kanallari ulushining qisqarishi yangi xatarlarni yuzaga keltirayotganini ko‘rsatadi. Maqolada migratsiya geografiyasini kengaytirish, o‘tkazmalarni jamg‘arma va investitsiyaga yo‘naltirish hamda tashqi zarbalarga qarshi zaxira mexanizmlarini shakllantirishga oid takliflar berilgan.

**Kalit so‘zlar:** pul o‘tkazmalari, mehnat migratsiyasi, to‘lov balansi, qashshoqlik, moliyaviy inklyuziya, “golland kasalligi”, tashqi zarbalar, O‘zbekiston.



**Аннотация.** В статье анализируются объём, географическая и каналная структура денежных переводов, поступивших в Узбекистан из-за рубежа в 2020–2026 годах, а также их влияние на макроэкономическую стабильность и благосостояние населения. По данным Центрального банка, в 2025 году переводы достигли 18,9 млрд долларов, увеличившись за пять лет более чем в три раза, и составили около 12,9 процента валового внутреннего продукта. Этот поток равен 56 процентам товарного экспорта и более чем в пять раз превышает приток прямых иностранных инвестиций. Вместе с тем почти 78 процентов переводов поступает из одной страны — России. По расчётам авторов, сокращение переводов из России на 20 процентов означает потерю валютных поступлений в размере около 2 процентов ВВП. Исследование показывает, что переводы играют значительную роль в снижении бедности, однако высокая концентрация источников и сокращение доли официальных банковских каналов создают новые риски. В статье предложены меры по расширению географии трудовой миграции, направлению переводов в сбережения и инвестиции, а также по формированию резервных механизмов против внешних шоков.

**Ключевые слова:** денежные переводы, трудовая миграция, платёжный баланс, бедность, финансовая доступность, «голландская болезнь», внешние шоки, Узбекистан.

**Abstract.** The paper examines the volume, geographic and channel structure of remittance inflows to Uzbekistan in 2020–2026 and their effects on macroeconomic stability and household welfare. According to the Central Bank, remittances reached USD 18.9 billion in 2025, more than tripling in five years and equalling about 12.9 per cent of GDP. This flow is equivalent to 56 per cent of merchandise exports and exceeds foreign direct investment inflows by more than five times. At the same time, almost 78 per cent of remittances originate in a single country, Russia. The authors estimate that a 20 per cent fall in transfers from Russia would remove foreign-currency receipts equal to about 2 per cent of GDP. The



*findings show that remittances play a major role in reducing poverty, but the high concentration of sources and the shrinking share of formal bank channels create new risks. The paper proposes measures to diversify migration destinations, channel remittances into savings and investment, and build buffers against external shocks.*

**Keywords:** *remittances, labour migration, balance of payments, poverty, financial inclusion, Dutch disease, external shocks, Uzbekistan.*

## **Kirish**

Mustaqillikning dastlabki yillarida pul o'tkazmalari O'zbekiston iqtisodiyotida ko'zga tashlanmaydigan, asosan oilaviy xarakterdagi oqim edi. Bugun esa u mamlakatning eng yirik valyuta manbalaridan biriga aylandi. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda O'zbekistonga xorijdan 18,9 mlrd dollar miqdorida pul o'tkazmalari kelib tushdi, bu oldingi yilga nisbatan 27,2 foiz ko'p [1]. Taqqoslash uchun: 2020-yilda bu ko'rsatkich taxminan 6 mlrd dollar atrofida bo'lgan [2]. Besh yil ichida oqim uch barobardan ko'proq oshgan, o'rtacha yillik o'sish sur'ati esa 26 foiz atrofida bo'lgan.

Bu raqamlar ortida ko'plab oilalarning daromadi turadi. Jahon banki baholashicha, 2025-yil boshida xorijda ishlayotgan O'zbekiston fuqarolari soni 1,35 mln kishidan oshgan, o'tkazmalar bo'lmaganida esa mamlakatda qashshoqlik darajasi 9,6 foiz emas, 16,8 foiz bo'lar edi [3]. Boshqacha aytganda, aholining qariyb 7 foizi faqat xorijdan keladigan pul hisobiga qashshoqlik chegarasidan yuqorida turibdi.

Biroq masalaning ikkinchi tomoni ham bor. Oqimning katta qismi bitta mamlakatdan keladi, uning hajmi esa migrantlar ishlayotgan davlatdagi iqtisodiy vaziyat, valyuta kursi va migratsiya siyosatiga bog'liq. Shu sababli o'tkazmalar bir vaqtning o'zida ham o'sish manbai, ham tashqi zaiflik omili bo'lib qoladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — O'zbekistonga keladigan pul o'tkazmalarining so'nggi yillardagi dinamikasi va tuzilmasini tahlil qilish, ularning iqtisodiyot uchun ahamiyatini boshqa valyuta manbalari bilan solishtirish hamda asosiy tashqi xatar — Rossiyaga bog'liqlikning miqdoriy o'lchamini baholashdan iborat.



## **Mavzuga oid adabiyotlar tahlili**

Pul o'tkazmalariga oid iqtisodiy adabiyotni shartli ravishda uch yo'nalishga ajratish mumkin. Birinchi yo'nalish migrantlarning pul yuborish sabablarini o'rganadi. R. Lukas va O. Stark Botsvana ma'lumotlari asosida o'tkazmalar faqat altruizm, ya'ni oilaga g'amxo'rlik bilan emas, balki o'zaro manfaatli "kelishuv" — meros, mulkni boshqarish va kelajakda qaytib kelish bilan ham izohlanishini ko'rsatgan [4]. Bu farq amaliy ahamiyatga ega: altruistik o'tkazmalar oila qiyin ahvolga tushganda ko'payadi, investitsion motivdagi o'tkazmalar esa qulay imkoniyat paydo bo'lganda oshadi.

Ikkinchi yo'nalish o'tkazmalarning makroiqtisodiy ta'siriga bag'ishlangan va bu yerda xulosalar bir xil emas. R. Chami va hamkasblari o'tkazmalar ko'pincha kompensatsion xarakterga ega ekanini, ya'ni iqtisodiy o'sish sekinlashganda ko'payishini va shu sababli ularni investitsiya kapitali deb bo'lmasligini ta'kidlagan [5]. P. Juliano va M. Ruis-Arrans esa o'tkazmalarning o'sishga ta'siri moliya tizimi zaif mamlakatlarda kuchliroq ekanini aniqlagan: bank krediti mavjud bo'lmagan joyda o'tkazma kredit o'rnini bosadi [6]. M. Klemens va D. MakKenzi o'tkazmalar va iqtisodiy o'sish o'rtasida barqaror bog'liqlik topilmasligini o'lchov xatolari, ta'sirning kichik miqyosi va migratsiyaning o'zi keltiradigan yo'qotishlar bilan izohlagan [7]. P. Akosta va hamkasblari esa o'tkazmalarning katta oqimi milliy valyutani mustahkamlab, eksport tarmoqlarining raqobatbardoshligini pasaytirishi mumkinligini — "golland kasalligi" samarasini ko'rsatgan [8].

Uchinchi yo'nalish uy xo'jaliklari darajasidagi ta'sirni o'rganadi. R. Adams va J. Peyj 71 ta rivojlanayotgan mamlakat ma'lumotlari asosida o'tkazmalarning aholi jon boshiga to'g'ri keladigan ulushi 10 foizga oshganda qashshoqlikda yashovchilar ulushi o'rtacha 3,5 foizga kamayishini aniqlagan [9]. D. Yang Filippin migrantlari misolida valyuta kursidagi kutilmagan o'zgarishlardan tabiiy eksperiment sifatida foydalanib, o'tkazmalar ko'paygan oilalar bolalarni o'qitishga va kichik biznesga ko'proq sarmoya kiritishini isbotlagan [10]. Mintaqaviy darajada Jahon bankining Yevropa va Markaziy Osiyodagi migratsiyaga bag'ishlangan



tadqiqoti O'zbekistonda migratsiya yo'nalishlari qo'shni Tojikiston va Qirg'izistonga nisbatan diversifikatsiyalashganini qayd etadi [11].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'tkazmalarning qashshoqlikka ijobiy ta'siri deyarli barcha tadqiqotlarda tasdiqlangan, ammo ularning uzoq muddatli o'sishga ta'siri ichki moliya tizimining rivojlanganligi va oqimning barqarorligiga bog'liq. Aynan shu ikki jihat — barqarorlik va moliya tizimi bilan bog'liqlik — O'zbekiston misolida yetarlicha o'rganilmagan va ushbu maqolaning asosiy e'tibori shunga qaratilgan.

## **Tadqiqot metodologiyasi**

Tadqiqot ikkilamchi ma'lumotlarga asoslangan. Asosiy manba sifatida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining transchegaraviy pul o'tkazmalari bo'yicha e'lon qilgan ma'lumotlari olindi [1; 12; 13; 14]. Yalpi ichki mahsulot bo'yicha Statistika agentligining qayta ko'rib chiqilgan ko'rsatkichlari [15; 16], tovar eksporti bo'yicha Statistika agentligi ma'lumotlari [17], to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar bo'yicha esa UNCTAD baholari [18] ishlatildi. Qashshoqlik va migratsiyaga oid ko'rsatkichlar Jahon banki tadqiqotlaridan olindi [11; 3].

Tahlilda to'rt usul qo'llanildi: dinamik tahlil (zanjirli o'sish sur'atlari va o'rtacha yillik o'sish sur'ati), tuzilmaviy tahlil (manba mamlakatlar va o'tkazma kanallari bo'yicha ulushlar), qiyosiy tahlil (o'tkazmalarni eksport va xorijiy investitsiyalar bilan solishtirish) hamda ssenariy tahlili. Ssenariy tahlilida Rossiyadan keladigan o'tkazmalar 10, 20 va 30 foizga qisqargan holatlar uchun yo'qotiladigan valyuta tushumi va uning YaIMga nisbati hisoblandi. Barcha nisbiy ko'rsatkichlar mualliflar tomonidan mutlaq qiymatlar asosida hisoblangan.

Tadqiqotning bir nechta cheklovi bor. Birinchidan, Markaziy bankning transchegaraviy o'tkazmalar statistikasi to'lov balansidagi "shaxsiy transfertlar" ko'rsatkichi bilan to'liq mos kelmaydi: unga faqat migrantlarning ish haqi emas, boshqa shaxsiy o'tkazmalar ham kiradi. Shu sababli Jahon bankining baholari milliy statistikadan farq qilishi mumkin. Ikkinchidan, 2022-yil ma'lumotlari o'sha yildagi favqulodda omillar ta'sirida bo'lgani uchun asosiy qatordan chiqarildi va alohida



izohlanadi. Uchinchidan, 2025-yil uchun Rossiyaning ulushi faqat yanvar–oktabr ma'lumotlari asosida olingan.

## Tahlil va natijalar

1-jadvalda so'nggi yillardagi o'tkazmalar hajmi keltirilgan.

### 1-jadval.

#### O'zbekistonga xorijdan kelgan pul o'tkazmalari dinamikasi

| Davr                    | Hajmi, mlrd dollar | O'sish, % | YaIMga nisbati, % |
|-------------------------|--------------------|-----------|-------------------|
| 2020-yil                | 6,0                | —         | —                 |
| 2021-yil                | 8,1                | +35,0     | —                 |
| 2023-yil                | 11,4               | —         | —                 |
| 2024-yil                | 14,8               | +29,8     | 12,2              |
| 2025-yil                | 18,9               | +27,2     | 12,9              |
| 2026-yil I yarim yillik | 9,28               | +13,0*    | —                 |

\* 2025-yilning I yarim yilligiga nisbatan. Manba: Markaziy bank ma'lumotlari [1; 12; 2; 14] asosida; YaIMga nisbati mualliflar tomonidan qayta ko'rib chiqilgan YaIM ko'rsatkichlari [15; 16] bo'yicha hisoblangan.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, oqim barqaror emas, balki keskin tebranishlar bilan o'sgan. 2022-yil alohida holat bo'ldi: Jahon banki baholariga ko'ra, o'sha yili o'tkazmalar 16,7 mlrd dollarga, ya'ni YaIMning qariyb 21 foiziga yetgan, keyingi yili esa Rossiyadagi migrantlar sonining kamayishi, u yerdagi inflyatsiya va so'mning rublga nisbatan mustahkamlanishi natijasida qisqargan [19]. 2024–2025-yillarda o'sish yana tezlashdi va ikki yil ketma-ket 27–30 foizni tashkil etdi. Markaziy bankning o'zi 2025-yil boshida o'sishni 10–12 foiz deb prognoz qilgan, may oyida bu bahoni 15–18 foizgacha oshirgan, amalda esa o'sish 27 foizdan oshgan [20]. Prognoz va natija o'rtasidagi bunday katta farq o'tkazmalar hajmini oldindan



aytish qanchalik qiyin ekanini ko'rsatadi. 2026-yilning birinchi yarmida o'sish 13 foizgacha sekinlashdi [14].

Oqim yil davomida ham notekis taqsimlanadi. 2025-yilda eng yuqori tushumlar iyul-oktabr oylariga to'g'ri kelgan: har oyda 1,84–1,97 mlrd dollar [20]. Faqat shu to'rt oyda yillik hajmning qariyb 40 foizi kelib tushgan. Bu, ehtimol, xorijdagi qurilish va qishloq xo'jaligi ishlarining mavsumiyligi bilan bog'liq bo'lib, ichki valyuta bozorida ham yil davomida taklifning notekisligini yuzaga keltiradi.

Mualliflar hisob-kitobiga ko'ra, qayta ko'rib chiqilgan YaIM ko'rsatkichlari asosida o'tkazmalar 2024-yilda YaIMning 12,2 foizini, 2025-yilda esa 12,9 foizini tashkil etgan [15; 16]. Jahon banki 2024-yil uchun bu ko'rsatkichni 14 foiz deb baholagan [3]; farq YaIMning keyinchalik yuqoriga qayta ko'rib chiqilgani va o'lchov metodikasi bilan izohlanadi. Qo'shni mamlakatlar bilan solishtirganda bu daraja o'rtacha: Tojikistonda o'tkazmalar YaIMning 45 foizini, Qirg'izistonda 24 foizini tashkil etadi [3].

Boshqa valyuta manbalari bilan solishtirish o'tkazmalarning haqiqiy vaznini yaxshiroq ko'rsatadi. 2025-yilda tovar eksporti 33,8 mlrd dollarni tashkil etgan [17], ya'ni o'tkazmalar eksportning 56 foiziga teng. To'lov balansi metodikasi bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi esa 2024-yilda 2,84 mlrd dollar bo'lgan [18] — shu yilgi o'tkazmalar undan 5,2 barobar katta. Demak, mamlakatga kirib kelayotgan xorijiy valyutaning muhim qismini investorlar emas, migrantlar ta'minlamoqda. Buning ichki bozordagi ifodasi ham aniq: 2025-yilda aholining banklarga sotgan valyutasi sotib olganidan 9,7 mlrd dollarga ko'p bo'lgan, bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 1,4 barobar yuqori [20].

Uy xo'jaliklari darajasida ham ta'sir kuchaygan. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, o'tkazmalarning aholi daromadlaridagi ulushi 16,5 foizdan 21 foizga oshgan, ayrim viloyatlarda esa 30 foizdan yuqori [20]. Bitta oluvchiga yiliga o'rtacha 2–4 ming dollar to'g'ri keladi [13]. Bu miqdor ko'plab qishloq oilalari uchun asosiy daromad manbai hisoblanadi.



O'tkazmalarining manba mamlakatlar bo'yicha tuzilmasi 2-jadvalda keltirilgan.

## 2-jadval.

### Pul o'tkazmalarining asosiy manba mamlakatlar bo'yicha tuzilmasi

| Manba mamlakat                | 2024-yil, mln dollar | 2025-yil, mln dollar     | O'zgarish, % |
|-------------------------------|----------------------|--------------------------|--------------|
| Rossiya                       | 11 500<br>(77,0%)    | ≈ 78%<br>(yanvar–oktabr) | —            |
| Qozog'iston                   | 795                  | 903                      | +13,6        |
| AQSh                          | 577                  | 665                      | +15,3        |
| Janubiy Koreya                | 534                  | 612                      | +14,6        |
| Yevropa Ittifoqi mamlakatlari | —                    | 563                      | +37,0        |
| Turkiya                       | 405                  | 547                      | +35,1        |
| Buyuk Britaniya               | 135                  | 188                      | +39,3        |

*Manba: [12; 13; 2] ma'lumotlari asosida; o'zgarish sur'atlari mualliflar tomonidan hisoblangan.*

Rossiyaning ulushi uzoq vaqt 77–78 foiz darajasida saqlanib keldi: 2023-yilda 78,2 foiz, 2024-yilda 77 foiz, 2025-yilning yanvar–oktabr oylarida esa taxminan 78 foiz [12; 2]. Shu bilan birga, boshqa yo'nalishlardan keladigan oqim tezroq o'smoqda. Rivojlangan va ayrim Osiyo mamlakatlaridan kelgan o'tkazmalar 2025-yilda 3,49 mlrd dollarga yetib, 21,7 foizga oshgan; Buyuk Britaniyadan kelgan o'tkazmalar 39 foizga, Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridan 37 foizga ko'paygan, Irlandiya va Xorvatiyadan esa 2,5–2,6 barobar o'sgan [13]. Natijada 2026-yilning birinchi choragida Rossiyaning ulushi 77,6 foizdan 72,4 foizga tushgan [14]. Bu diversifikatsiya boshlanganini ko'rsatadi, ammo 2025-yil yakunlari bo'yicha



Rossiyadan kelgan o'tkazmalar qolgan barcha manbalardan olingan jami summadan uch barobardan ko'proq katta bo'lgan.

Kanallar bo'yicha taqsimot 3-jadvalda keltirilgan.

### 3-jadval.

#### Pul o'tkazmalarining kanallar bo'yicha taqsimoti

| O'tkazma kanali                              | 2024-yil, mlrd dollar<br>(ulush) | 2025-yil, mlrd dollar<br>(ulush) |
|----------------------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|
| An'anaviy pul o'tkazish<br>tizimlari         | 8,16 (55,1%)                     | 9,90 (52,4%)                     |
| P2P — bank kartalariga<br>to'g'ridan-to'g'ri | 5,91 (39,9%)                     | 8,60 (45,5%)                     |
| Bank (SWIFT) o'tkazmalari                    | 0,77 (5,2%)                      | 0,40 (2,1%)                      |
| Jami                                         | 14,8                             | 18,9                             |

*Manba: [12; 13] ma'lumotlari asosida; ulushlar mualliflar tomonidan hisoblangan.*

Kanallar tuzilmasida ikki tendensiya ko'zga tashlanadi. Bir tomondan, bank kartalariga to'g'ridan-to'g'ri o'tkazmalar bir yilda taxminan 1,5 barobar oshib, ularning ulushi 45,5 foizga yetdi. Bu moliyaviy xizmatlardan foydalanish kengayayotganini va o'tkazma narxi pasayayotganini bildiradi. Ikkinchi tomondan, klassik bank (SWIFT) o'tkazmalari hajmi qariyb ikki barobar qisqardi va ulushi 2,1 foizgacha tushdi. Boshqacha aytganda, pul tez va arzon kelmoqda, ammo u bank tizimida depozit yoki jamg'arma sifatida qolmasdan, kartadan to'g'ridan-to'g'ri iste'mol xarajatlariga sarflanishi uchun qulay shaklda kelmoqda. Juliano va Ruis-Arrans ko'rsatgan mexanizm nuqtai nazaridan [6] bu o'tkazmalarining moliyaviy vositachilik orqali investitsiyaga aylanish imkoniyatini cheklaydi.

Oqimning yuqori konsentratsiyasi qanchalik xatarli ekanini baholash uchun ssenariy tahlili o'tkazildi (4-jadval).



## 4-jadval.

Rossiyadan keladigan o'tkazmalar qisqarishining ssenariy tahlili (2025-yil bazasida)

| Ssenariy                              | Yo'qotiladigan tushum, mlrd dollar | YaIMga nisbatan, % |
|---------------------------------------|------------------------------------|--------------------|
| Rossiyadan o'tkazmalar 10% ga kamaysa | 1,47                               | 1,0                |
| Rossiyadan o'tkazmalar 20% ga kamaysa | 2,94                               | 2,0                |
| Rossiyadan o'tkazmalar 30% ga kamaysa | 4,41                               | 3,0                |

Manba: mualliflar hisob-kitobi. Rossiya ulushi 77,8% (2025-yil yanvar-oktabr), YaIM 147,08 mlrd dollar deb olingan.

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatadiki, Rossiyadan keladigan o'tkazmalarning har 10 foizlik qisqarishi O'zbekiston iqtisodiyotiga taxminan 1,5 mlrd dollar yoki YaIMning 1 foiziga teng valyuta tushumini yo'qotishni anglatadi. Bunday qisqarish ehtimoldan uzoq emas: 2023-yilda Rossiyadagi migrantlar sonining kamayishi, u yerdagi inflyatsiya va so'mning rublga nisbatan mustahkamlanishi oqimning keskin qisqarishiga sabab bo'lgan [19], 2025-yildagi rekord o'sish esa Markaziy bank baholashicha, birinchi navbatda rublning mustahkamlanishi bilan bog'liq [20]. Demak, O'zbekistonga keladigan valyuta oqimining katta qismi amalda boshqa mamlakatning valyuta kursi va migratsiya siyosatiga bog'lanib qolgan.

Olingan natijalarni adabiyotlar bilan solishtirganda bir nechta xulosa kelib chiqadi. Birinchidan, O'zbekiston tajribasi o'tkazmalarning qashshoqlikka ta'siri haqidagi xalqaro natijalarni to'liq tasdiqlaydi. Jahon banki hisob-kitobidagi 7,2 foiz bandlik farq [3] Adams va Peyj aniqlagan xalqaro qonuniyatga mos keladi [9]. Bu ta'sirni iqtisodiy siyosatda hisobga olmaslik mumkin emas: o'tkazmalar keskin kamaygan yili qashshoqlik darajasi ham tez oshishi mumkin.



Ikkinchidan, O'zbekistondagi o'tkazmalar ko'proq Chami va hamkasblari tavsiflagan kompensatsion modelga yaqin [5]. Ular asosan oilalarning joriy ehtiyojlarini qoplashga xizmat qiladi. Kartalarga to'g'ridan-to'g'ri o'tkazmalar ulushining oshishi va bank kanallarining qisqarishi shuni ko'rsatadiki, o'tkazmalar hozircha bank tizimi orqali uzoq muddatli investitsiyaga aylanmayapti. Fikrimizcha, bu O'zbekistondagi o'tkazmalarning asosiy zaif tomoni: valyuta tushumi katta, ammo uning iqtisodiyotdagi "multiplikator" samarasi asosan iste'mol talabi orqali namoyon bo'ladi.

Uchinchidan, "golland kasalligi" xatarini ham e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak. Aholining banklarga sotayotgan valyutasi hajmining keskin oshishi ichki valyuta bozoriga qo'shimcha taklif yaratadi va so'm kursini qo'llab-quvvatlaydi. Akosta va hamkasblari ko'rsatganidek, bunday holat uzoq davom etsa, eksport tarmoqlarining narx raqobatbardoshligi pasayishi mumkin [8]. Hozircha O'zbekiston ma'lumotlarida bu samarani bevosita tasdiqlovchi dalil yo'q, ammo uni keyingi tadqiqotlarda real samarali valyuta kursi ma'lumotlari asosida tekshirish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, muqobil qarash ham bor. Rossiyaga bog'liqlikni faqat xatar sifatida ko'rish ham to'g'ri emas: bu bog'liqlik ikki mamlakat mehnat bozorlarining tuzilmaviy mosligi, til va madaniy yaqinlik hamda soddalashtirilgan kirish tartibiga asoslanadi va qisqa muddatda uni boshqa yo'nalishlar bilan to'liq almashtirib bo'lmaydi. Klemens va MakKenzi ta'kidlaganidek, o'tkazmalarning makroiqtisodiy ta'sirini baholashda migratsiyaning o'zi keltiradigan xarajatlar ham hisobga olinishi kerak [7]. Shuning uchun maqsad Rossiya yo'nalishini qisqartirish emas, balki boshqa yo'nalishlarni kengaytirish orqali umumiy oqimdagi uning ulushini asta-sekin kamaytirishdir. 2026-yil boshidagi ma'lumotlar bu jarayon allaqachon boshlanganini ko'rsatadi.

## **Xulosa va takliflar**

Tadqiqot natijalari quyidagicha umumlashtiriladi. Birinchidan, xoriждан keladigan pul o'tkazmalari O'zbekiston uchun tizimli ahamiyatga ega valyuta



manbaiga aylandi: 2025-yilda ular 18,9 mlrd dollarga yetib, YaIMning 12,9 foizini, tovar eksportining 56 foizini tashkil etdi va xorijiy investitsiyalardan bir necha barobar katta bo'ldi. Ikkinchidan, o'tkazmalar aholi daromadlarining beshdan bir qismini tashkil etadi va qashshoqlikni sezilarli darajada kamaytiradi. Uchinchidan, oqim ikki jihatdan zaif: manbalar bo'yicha yuqori konsentratsiya tufayli Rossiyadan tushumning 20 foizga qisqarishi YaIMning taxminan 2 foiziga teng yo'qotishga olib keladi, rasmiy bank kanallari ulushining qisqarishi esa o'tkazmalarning jamg'arma va investitsiyaga aylanishini cheklaydi.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi. Birinchidan, uyushgan mehnat migratsiyasi yo'nalishlarini kengaytirish — Janubiy Koreya, Yevropa Ittifoqi, Buyuk Britaniya va Fors ko'rfazi mamlakatlari bilan davlatlararo kelishuvlar asosida malakali ishchi kuchini yuborish dasturlarini ko'paytirish lozim. Bu yo'nalishlardan keladigan o'tkazmalar tez o'smoqda va ular Rossiya iqtisodiyotidagi tebranishlarga kamroq bog'liq. Ikkinchidan, migrantlar va ularning oilalari uchun maxsus jamg'arma mahsulotlarini — valyutadagi yoki indekslangan depozitlar, uy-joy uchun jamg'arma hisobvaraqlari hamda migrantlar uchun sug'urta va pensiya jamg'armasi mahsulotlarini joriy etish maqsadga muvofiq. Bu o'tkazmalarning bir qismini iste'moldan uzoq muddatli resursga aylantiradi. Uchinchidan, Markaziy bank prognozlarida o'tkazmalar bo'yicha asosiy ssenariy bilan birga salbiy ssenariyni ham muntazam e'lon qilish va valyuta zaxiralarini boshqarishda bu xatarni hisobga olish zarur. To'rtinchidan, o'tkazmalar statistikasini to'lov balansi metodikasi bilan uyg'unlashtirish va viloyatlar kesimida e'lon qilish ularning hududiy ta'sirini aniqroq baholash imkonini beradi.

Keyingi tadqiqotlar uchun eng istiqbolli yo'nalish — uy xo'jaliklari so'rovnomalari asosida o'tkazmalarning qanday qismi iste'molga, qanday qismi ta'lim, uy-joy va kichik biznesga sarflanishini aniqlash hamda o'tkazmalar oqimi va so'mning real kursi o'rtasidagi bog'liqlikni ekonometrik usullar bilan baholashdir.



## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. 2025-yilda O'zbekistonga pul o'tkazmalari hajmi 18,9 mlrd dollargacha o'sdi: Markaziy bank ma'lumotlari // Gazeta.uz, 2026-yil 28-yanvar.  
<https://www.gazeta.uz/oz/2026/01/28/money-transfers/>
2. Remittances to Uzbekistan exceed \$18.9 billion, tripling in five years // Kun.uz, 2026-yil 17-mart. <https://kun.uz/en/news/2026/03/17/remittances-to-uzbekistan-exceed-189-billion-tripling-in-five-years>
3. Without migrant remittances, Uzbekistan's poverty rate would reach 16.8% instead of 9.6% — World Bank // Gazeta.uz, 2025-yil 14-mart.  
<https://www.gazeta.uz/en/2025/03/14/migrants/>
4. Lucas R. E. B., Stark O. Motivations to Remit: Evidence from Botswana // Journal of Political Economy. 1985. Vol. 93, No. 5. P. 901–918.  
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/261341>
5. Chami R., Fullenkamp C., Jahjah S. Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development? // IMF Staff Papers. 2005. Vol. 52, No. 1. P. 55–81. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/2005/001/article-A004-en.xml>
6. Giuliano P., Ruiz-Arranz M. Remittances, Financial Development, and Growth // Journal of Development Economics. 2009. Vol. 90, No. 1. P. 144–152.  
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304387808001077>
7. Clemens M. A., McKenzie D. Why Don't Remittances Appear to Affect Growth? // The Economic Journal. 2018. Vol. 128, No. 612. P. F179–F209.  
<https://academic.oup.com/ej/article-abstract/128/612/F179/5089528>
8. Acosta P. A., Lartey E. K. K., Mandelman F. S. Remittances and the Dutch Disease // Journal of International Economics. 2009. Vol. 79, No. 1. P. 102–116.  
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0022199609000889>
9. Adams R. H., Page J. Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries? // World Development. 2005. Vol. 33, No. 10. P. 1645–1669.  
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X05001270>



10. Yang D. International Migration, Remittances and Household Investment: Evidence from Philippine Migrants' Exchange Rate Shocks // The Economic Journal. 2008. Vol. 118, No. 528. P. 591–630. <https://academic.oup.com/ej/article-abstract/118/528/591/5088789>
11. Bossavie L., Garrote Sánchez D., Makovec M. The Journey Ahead: Supporting Successful Migration in Europe and Central Asia. Washington, DC: World Bank, 2024. <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/journey-ahead-supporting-successful-migration-in-europe-and-central-asia>
12. Remittances to Uzbekistan reach nearly \$15 billion in 2024 // Gazeta.uz, 2025-yil 24-yanvar. <https://www.gazeta.uz/en/2025/01/24/remittances/>
13. Yevropa va AQShdan pul o'tkazmalari hajmi oshib bormoqda, migratsiya geografiyasi esa kengaymoqda — Markaziy bank // Gazeta.uz, 2026-yil 18-mart. <https://www.gazeta.uz/oz/2026/03/18/money-transfers/>
14. Yarim yilda O'zbekistonga pul o'tkazmalari 9,3 mlrd dollargacha o'sdi // Gazeta.uz, 2026-yil 26-iyul. <https://www.gazeta.uz/oz/2026/07/26/money-transfers/>
15. Uzbekistan recalculates GDP for 2024 and previous periods // Gazeta.uz, 2025-yil 18-noyabr. <https://www.gazeta.uz/en/2025/11/18/gdp/>
16. O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti 2025-yilda 7,7 foizga o'sdi // Gazeta.uz, 2026-yil 23-yanvar; O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. <https://www.gazeta.uz/oz/2026/01/23/yim-2025/> <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/66554-2025-jilda-zbekiston-yalpi-ichki-ma-suloti-azhmi-7-7-foizga-sdi-2>
17. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. 2025-yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 81 mlrd dollardan oshdi. — stat.uz, 2026-yil. <https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/66432-2025-jilda-zbekistonning-tash-i-savdo-ajlanmasi-81-mlrd-dollardan-oshdi-4>
18. UNCTAD. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. Geneva: United Nations, 2025. <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>



19. World Bank: remittances from Russia to Uzbekistan gradually decrease // Gazeta.uz, 2023-yil 22-dekabr. <https://www.gazeta.uz/en/2023/12/22/remittances/>
20. Remittances to Uzbekistan jump 27% to \$18.9bn in 2025 // Kun.uz, 2026-yil 29-yanvar. <https://kun.uz/en/news/2026/01/29/remittances-to-uzbekistan-jump-27-to-189bn-in-2025>
21. Xakimova, G. Z., & Xolmirzayev, U. B. (2026). Kichik Biznes Subektlarining Innovatsion Faoliyatini Rag 'Batlantirish Yo 'Llari. *GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT*, 4.
22. Xolmirzayev, U. B. (2026). Rivojlanishda Raqobat Emas, Balki Hamkorlikning Ustuvorligi: Nazariy Va Amaliy Tahlil. *GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT*, 4(3).
23. Al Oraini, B., Mohammad, S. I., Vasudevan, A., Salinas, L., Otamurodov, S., Berdiyarov, B., & Ulugbek, K. (2026). Investigating the Impact of Circular Economy Strategies on Financial Performance with the Mediating Role of Human-Centric Sustainable Supply Chain Management. *International Journal of Industrial Engineering and Management*, Access-Access.
24. Xakimova, D. (2025). INNOVATSIYA VA INNOVATSION SALOHİYATNING PEDAGOGIK AĦAMIYATI. *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 204-208.
25. Mashrabjonovna, X. D. (2025). O 'QITUVCHI INNOVATSION SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH ZAMONAVIY O 'QITUVCHINI SHAKLLANTIRISHNING ASOSIY OMILLI SIFATIDA. *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 63-66.
26. ХАКИМОВА, Д. М. (2020). ЎҚИТУВЧИ ФАОЛИЯТИДА ИННОВАЦИОН САЛОҲИЯТНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ. *НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021*, 1, 523.